

NHỮNG CHỈ DẪN CỦA CHỦ TỊCH HỒ CHÍ MINH TRONG *DI CHÚC* VỀ “BỒI DƯỠNG THẾ HỆ CÁCH MẠNG CHO ĐỜI SAU”

Thiếu tướng, TS LÊ QUANG BÓN

Đại học Phòng cháy chữa cháy

Tóm tắt: Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm đến lực lượng thanh niên trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Người đã từng chỉ dạy, một trong những vấn đề quan trọng của công tác thanh niên là giáo dục, truyền thụ lý tưởng cách mạng cho thế hệ trẻ. Những chỉ dẫn của Người có ý nghĩa quan trọng đối với hoạt động lãnh đạo cách mạng của Đảng trong thực tiễn hiện nay. Bài viết luận giải một số nội dung trong tư tưởng của Hồ Chí Minh đối với công tác “Bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau” trong *Di chúc*.

Từ khóa: Hồ Chí Minh; Di chúc; bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau

Trong quá trình hoạt động cách mạng, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã sớm nhận ra vai trò to lớn của thế hệ trẻ đối với sự tồn vong và phát triển của đất nước. Người rất quan tâm đến các vấn đề phương châm, phương pháp giáo dục, bồi dưỡng thế hệ trẻ, “Vì lợi ích mười năm thì phải trồng cây, vì lợi ích trăm năm thì phải trồng người”¹. Trước khi đi xa, Người đã để lại bản *Di chúc*-ngọn đuốc soi đường cho cách mạng Việt Nam. Bản *Di chúc* là những chỉ dẫn quý báu, động lực tinh thần vô giá giúp toàn Đảng, toàn quân, toàn dân vượt qua khó khăn, tận dụng thời cơ, đối diện thách thức để xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam XHCN phát triển bền vững. Một trong những chỉ dẫn quý báu đó là quan điểm “Bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau là một việc rất quan trọng và rất cần thiết”². Chỉ dẫn của Người về bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau thể hiện trên những nội dung chủ yếu sau:

Thứ nhất, học cần đi đôi với hành. Đây là hai khâu tất yếu trong quá trình nhận thức, có mối quan hệ biện chứng, tương hỗ với nhau trong quá trình đào tạo và bồi dưỡng thế hệ trẻ. Theo Hồ Chí Minh, “hành” ở đây là thực hành. Thực hành không chỉ là vận dụng những điều đã học, mà thông qua thực hành trong hoạt động thực tiễn, người thanh niên, cán bộ trẻ sẽ dần hình thành cũng như lĩnh hội được tri thức mới. Do vậy, thông qua thực hành sẽ là biện pháp quan trọng nhất rèn luyện con người một cách toàn diện.

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh thường phê bình lối học vẹt, cách tư duy sách vở, biến con người, đặc biệt là thế hệ trẻ, thành những con mọt sách, lối nói hoa văn, hình thức, không gắn với thực tiễn hoạt động cách mạng của một bộ phận cán bộ, đảng viên, trong đó có cán bộ trẻ. Người từng khuyên: “không nên học gạo, không nên học vẹt,... Học phải suy nghĩ, học phải liên hệ với thực tế, phải có thí nghiệm và thực hành.

Học với hành phải kết hợp với nhau”³. Bằng lối hành văn mộc mạc và dí dỏm, Người đã minh chứng mối liên hệ giữa học và hành: “Thực tiễn không có lý luận hướng dẫn thì thành thực tiễn mù quáng. Lý luận mà không có liên hệ với thực tiễn là lý luận suông”⁴. Do vậy, cần phải gắn việc dạy học với thực tế đời sống xã hội, và có như vậy thì công việc dạy học mới mang lại hiệu quả cao cho hoạt động cách mạng.

Thứ hai, giáo dục thanh niên trong tổ chức và đoàn thể. Thanh niên chính là thế hệ chủ nhân tương lai của cách mạng nước nhà, vì vậy, theo Hồ Chí Minh, việc giáo dục, tổ chức và rèn luyện cho thanh niên phải luôn luôn gắn bó chặt chẽ với nhau. “Học phải đi đôi với hành, lý luận phải liên hệ với thực tế”⁵, giáo dục gắn liền với lao động và phải làm cho giáo dục gắn liền với môi trường có tổ chức, chỉ có trong môi trường ấy thanh niên mới nhận được sự tác động giáo dục có định hướng. Việc đưa thanh niên vào tổ chức để giáo dục tức là đưa họ vào môi trường giáo dục lành mạnh, làm cho họ ngày càng trưởng thành hơn. Theo Người, thanh niên có nhiều mặt mạnh, đồng thời cũng có không ít hạn chế, họ vốn chưa từng trải, còn thiếu nhiều kinh nghiệm sống. Mặt khác, thanh niên luôn khát khao vươn tới cái tốt đẹp, cái mới, chinh phục đỉnh cao trong từng lĩnh vực mà mình công tác cũng như trong từng hoạt động cách mạng. Với lý do như vậy, theo Hồ Chí Minh, cần và nhất thiết cần phải đoàn kết thanh niên trong tổ chức, giúp thanh niên có định hướng đúng trong rèn luyện và phấn đấu, tạo ra môi trường xã hội lành mạnh, tích cực đối với thế hệ trẻ. Người cũng nhấn mạnh là phải làm sao, bằng cách nào để người lãnh đạo của cơ quan tổ chức, đoàn thể, người thủ lĩnh của thanh niên tìm ra những hình thức thích hợp, cuốn hút được tuổi trẻ vào những môi trường có tổ chức lành mạnh, tổ chức họ lại, đưa họ vào thực tiễn hành động

cách mạng. Như vậy thì việc bồi dưỡng thế hệ trẻ mới hữu ích và hiệu quả, để họ thực sự đảm đương được những nhiệm vụ cách mạng mà thế hệ đi trước để lại.

Ngay từ những năm đầu thành lập Đảng, Hồ Chí Minh đã chủ trương tổ chức ra Thanh niên cộng sản đoàn để thu hút sự tham gia của thanh niên, phấn đấu cho lu trường cộng sản chủ nghĩa. Đây là trường học cộng sản chủ nghĩa của tuổi trẻ, là tổ chức tập hợp sự đoàn kết và giáo dục tuổi trẻ có hiệu quả, là tổ chức đào tạo, rèn luyện, bồi dưỡng thế hệ cán bộ cách mạng sau này của Đảng và Nhà nước. Người chỉ rõ về hoạt động của Đoàn Thanh niên phải “Là cánh tay đắc lực của Đảng để thực hiện những chủ trương và chính sách cách mạng”⁶. Người luôn yêu cầu và nhắc nhở đối với tổ chức và các cán bộ Đoàn Thanh niên phải là người giúp sức, lực lượng xung kích tích cực tuyên truyền, vận động và đi đầu thực hiện những chủ trương, chính sách của Đảng, Nhà nước vào cuộc sống với tinh thần trách nhiệm cao nhất. Thông qua tổ chức của mình, thanh niên phải được đưa vào những hoạt động phong trào để được giáo dục, rèn luyện, trưởng thành; trong các tổ chức ấy, thanh niên không chỉ được học tập mà còn được tham gia các hoạt động vui chơi, giải trí: “Trong vui chơi cũng có giáo dục. Cần có những thứ vui chơi văn hóa, thể dục có tính chất tập thể và quần chúng”⁷. Người luôn nhấn mạnh và yêu cầu đối với các cán bộ đoàn phải là hạt nhân, lực lượng cách mạng nhất, tiên phong nhất trong lực lượng thanh niên, ngoài việc tìm ra các loại hình tổ chức thích hợp cho việc giáo dục, rèn luyện thanh niên còn phải cùng cố tổ chức hoạt động ngày càng vững mạnh, đạt hiệu quả cao nhất.

Thứ ba, khéo kết hợp giữa giáo dục rèn luyện trong gia đình, nhà trường và xã hội. Theo Hồ Chí Minh, “trồng người” là sự nghiệp vẻ vang

nhưng rất công phu, bền bỉ, khó khăn, phải có sự phối hợp của nhiều lực lượng, có như vậy mới mong đạt được kết quả tốt. “Trường học, gia đình và đoàn thể thanh niên phải liên hệ chặt chẽ trong việc giáo dục thanh niên”⁸. Trong thư “Gửi các em học sinh”, ngày 24-10-1955, Người viết: “Giáo dục các em là việc CHUNG của gia đình, trường học và xã hội. Bố mẹ, thầy giáo và người lớn phải cùng nhau phụ trách; trước hết là phải làm gương mẫu cho các em trước mọi việc”⁹. Theo Người, gia đình là nơi đầu tiên để rèn giũa con người, là nơi đem đến cho con người những bài học đầu tiên và thường xuyên, liên tục từ lúc sinh ra đến lúc trưởng thành; tình thương, sự đùm bọc, dạy dỗ và tấm gương của ông bà, cha mẹ, anh chị,... sẽ là cội nguồn đầu tiên để hình thành nhân cách của mỗi con người nói chung. Nhà trường có chức năng chuyên trách về giáo dục, thông qua sự dạy bảo của thầy cô, sách vở, các thiết bị dạy học và các tổ chức đoàn thể trong trường mà thế hệ trẻ được tiếp thu những kiến thức văn hóa, khoa học kỹ thuật. Vì vậy, giáo dục trong nhà trường cũng góp phần quan trọng hình thành nhân cách, tư duy, lối sống cho thế hệ trẻ. Môi trường xã hội với những hình thức riêng của nó cũng góp phần giáo dục, rèn luyện cho thanh niên thông qua các tổ chức xã hội, hoạt động cộng đồng. Đặc biệt, Hồ Chí Minh còn phân tích, đối với thanh niên trẻ tuổi vẫn còn nông nổi và nóng vội, do vậy không tránh khỏi những sai lầm. Do đó, cần phải nhân ái, không nên kỳ thị, xa lánh mà phải gần gũi, giáo dục,

Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ rõ “Bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau” là một quy luật của cách mạng, của sự vận động lịch sử trong công cuộc xây dựng và kiến tạo đất nước hiện nay cũng như trong tương lai. Quan điểm của Hồ Chí Minh về “Bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau” luôn là những định hướng quan trọng trong chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước đối với thanh niên trong điều kiện lịch sử mới.

cải tạo những người mắc sai lầm để họ trở thành những người có nhân cách tốt, có ích cho xã hội.

Theo Hồ Chí Minh thanh niên rất năng động và ham hiểu biết, tìm tòi những điều mới lạ sẽ tác động mạnh mẽ đến việc hình thành nhân cách của họ. Do đó, việc kết hợp giáo dục và rèn luyện thanh niên trong môi trường gia đình, nhà trường và xã hội cần hết sức lưu ý để làm sao cho thế hệ trẻ trở nên những người tốt. Để làm được điều đó thì lớp người lớn tuổi trước hết cũng phải là

những người tốt, phải thực sự nêu gương, làm gương. Nếu nhà trường dạy tốt mà gia đình dạy ngược lại, sẽ có ảnh hưởng không tốt, do vậy gia đình, nhà trường, đoàn thể, xã hội phải kết hợp chặt chẽ với nhau, thống nhất định hướng giáo dục.

Đối với những người làm công tác giáo dục Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn nhắc nhở: công tác giáo dục phải nhận thức đúng đắn “Giáo dục là sự nghiệp của quần chúng”¹⁰. Gia đình, toàn thể các ngành, các cấp, các giới, các cấp ủy đảng, chính quyền tại địa phương phải thực sự quan tâm đến sự nghiệp giáo dục, “sự giáo dục thanh niên phải liên hệ vào dư luận của xã hội, lực lượng của Chính phủ để ngăn ngừa những cái gì có thể ảnh hưởng xấu đến thanh niên, để nâng cao tính cảnh giác của thanh niên”¹¹.

Thư tư, phát huy ý thức tự giáo dục, tự rèn luyện của thanh niên. Đối với thế hệ trẻ, muốn xứng đáng là người chủ tương lai của đất nước, việc làm đầu tiên là cần tự giác rèn luyện bản thân, thấm nhuần tư tưởng XHCN, “phải *trau*

*đòi đạo đức của người cách mạng*¹². Hồ Chí Minh yêu cầu: “Thanh niên cần phải chống tâm lý tự tư tự lợi, chỉ lo cho lợi ích riêng và sinh hoạt riêng của mình. Chống tâm lý ham sung sướng và tránh khó nhọc. Chống thói xem khinh lao động, nhất là lao động chân tay. Chống lười biếng, xa xỉ. Chống cách sinh hoạt uỷ mị. Chống kiêu ngạo, giả dối, khoe khoang”¹³. Thanh niên “*Phải biết tự động học tập*”¹⁴, không phải có thầy mới học mà phải tự tìm sách đọc, lấy sách vỡ, lấy thực tiễn làm thầy. Muốn tự học thành công phải kiên trì, bền bỉ, phải có kế hoạch, tận dụng triệt để mọi phương tiện, hình thức học, phải hình thành được nhu cầu tự học và khả năng tự học để học tập suốt đời.

Theo Hồ Chí Minh, thanh niên phải có chí vươn lên, cùng với đó phải có ý thức cách mạng kiên cường để không ngừng tiến bộ và vượt qua mọi khó khăn, thử thách trong cuộc sống cũng như trong thực tiễn rèn luyện cách mạng của bản thân. “Thanh niên cần phải có chí tự động, tự cường, tự lập. Phải có khí khái ham làm việc, chứ không ham địa vị. Phải có quyết tâm, đã làm việc gì thì làm cho đến nơi đến chốn, làm cho kỳ được. Phải có lòng ham tiến bộ, ham học hỏi, học luôn, học mãi. Học văn hóa, học chính trị, học nghề nghiệp... Như thế, mới xứng đáng thanh niên là chủ nhân tương lai của nước nhà”¹⁵, phải “tham gia một cách dẻo dai bền bỉ những công việc ích nước lợi dân”¹⁶.

Việc giáo dục và rèn luyện cho thanh niên theo chỉ dẫn của Chủ tịch Hồ Chí Minh “không thể tách rời mà phải liên hệ chặt chẽ với những cuộc đấu tranh của xã hội”¹⁷. Đã 50 năm Chủ tịch Hồ Chí Minh đi xa, bản *Di chúc* thiêng liêng, trong đó có những chỉ dẫn của Chủ tịch Hồ Chí Minh về “Bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau” vẫn mang ý nghĩa sâu sắc và là nhiệm vụ của Đảng, Nhà nước, của dân tộc cần chăm lo

xây dựng và phát triển lực lượng thanh niên. Xác định vị trí, vai trò to lớn của thanh niên đối với sự nghiệp cách mạng, Chủ tịch Hồ Chí Minh nhấn mạnh tầm quan trọng đặc biệt của việc giáo dục, đào tạo, bồi dưỡng, phát huy vai trò của thế hệ trẻ ở mỗi giai đoạn lịch sử cách mạng khác nhau. Tiếp tục quán triệt sâu sắc những chỉ dẫn của Người về “Bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau” chính là góp phần quan trọng hiện thực hóa điều mong muốn cuối cùng của Người: “Toàn Đảng, toàn dân ta đoàn kết phấn đấu, xây dựng một nước Việt Nam hòa bình, thống nhất, độc lập, dân chủ và giàu mạnh, và góp phần xứng đáng vào sự nghiệp cách mạng thế giới”¹⁸.

1, 4. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, Nxb CTQG, H, 2011, T. 11, tr. 528, 95

2, 10, 18. *Sđđ*, T. 15, tr. 622, 508, 624

3. *Sđđ*, T. 14, tr. 402

5. *Sđđ*, T. 12, tr. 647

6, 9, 16. *Sđđ*, T. 10, tr. 439, 175, 440

7, 8, 11, 13, 17. *Sđđ*, T. 9, tr. 266, 266, 266, 265, 265

12. *Sđđ*, T. 13, tr. 89

14. *Sđđ*, T. 6, tr. 360

15. *Sđđ*, T. 5, tr. 464.